

Fra mandatet: Spesielt om samiske interesser, folkerett og reindrift

Del-problemstilling

Utvalget bes foreslå hvordan Norges folkerettslige forpliktelser overfor samene kan operasjonaliseres i mineralloven gjennom konkrete saksbehandlingsregler. Formålet skal både være å sikre at myndighetsprosesser innenfor rammene av mineralloven ivaretar folkerettslige forpliktelser, tydeliggjøring av hvordan forpliktelsene skal overholdes og effektivisering. Det skal utformes forslag til regler for hele landet.

Aktuelt lovverk

Grunnloven § 108: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn>

“Dei statlege styresmaktene skal leggje til rette for at den samiske folkegruppa kan tryggje og utvikle samisk språk, kultur og samfunnsliv.”

Den fastlegger en rettslig, politisk og moralsk forpliktelse overfor samene. Innholdet framstår som minstestandard for myndighetenes forpliktelser.

I praksis betyr det at statsmyndighetene er forpliktet til aktivt å legge til rette for samenes kulturutøvelse. Det er også et vern mot negativ samepolitikk. Myndighetene skal legge forholdene til rette på ulike områder som har betydning for samisk språk, kultur og samfunnsliv. Dette gjelder både sikring av det som finnes i dag og for utviklinga i framtida.

Begrepet «myndighetene» er ikke definert. Praksis er at offentlige myndigheter som har oppgaver som berører samiske forhold, har et ansvar her.

Grunnlovsparagrafen har betydning for samisk reindrift. Det skyldes at samisk språk og kultur er nært knyttet til reindriften. Samisk reindrift er definert som en del av det materielle grunnlaget for samisk kultur.

Sameloven; https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1987-06-12-56#KAPITTEL_1 , se spesielt

§ 1-1. Lovens formål.

Lovens formål er å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppe i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

§ 2-1. Sametingets arbeidsområde og myndighet.

Sametingets arbeidsområde er alle saker som etter tingets oppfatning særlig berører den samiske folkegruppe.

Menneskerettsloven: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1999-05-21-30?q=menneskerettsloven>

Lovens formål er å styrke menneskerettighetenes stilling i norsk rett.

FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter:

<https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/iccpr/id88149/>

Se spesielt Artikkel 27.

“I de stater hvor det finnes etniske, religiøse eller språklige minoriteter, skal de som tilhører slike minoriteter ikke nektes retten til, sammen med andre medlemmer av sin gruppe, å dyrke sin egen kultur, bekjenne seg til og utøve sin egen religion, eller bruke sitt eget språk.”

Retten som framkommer av denne konvensjons artikkel 27, er formulert som individuelle rettigheter. I praksis omfatter bestemmelsen et rettslig vern for samene som folk og som kulturell og språklig gruppe. Det skyldes at retten til kultur og språk ikke gir mening for ett enkelt isolert individ. Språk og kultur må praktiseres i et fellesskap for fortsatt å kunne eksistere og utvikle seg.

ILO- Konvensjon nr 169:

https://www.regjeringen.no/contentassets/a5e5f2b1e4984468b04b10a60d26678b/ilo_norsk_020617.pdf

Hovedprinsippet ILO-konvensjon nr 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater er urfolks *“rett til å bevare og videreutvikle sin egen kultur, og myndighetenes plikt til å treffe tiltak for å støtte dette arbeidet”*. Norge ratifiserte konvensjonen i 1990.

Merk dere artikkel 3, 2 ledd:

“Det skal ikke brukes noen form for makt eller tvang som er i strid med vedkommende folks menneskerettigheter og grunnleggende friheter, herunder rettighetene i denne konvensjon”.

...og artikkel 7, 4 ledd:

“Regjeringene skal, i samarbeid med vedkommende folk, treffe tiltak for å verne og bevare miljøet i de territorier der de bor.”

Artikkel 15, 2 ledd:

“I tilfeller der staten beholder eiendomsretten til mineraler eller ressurser under jorden eller rettigheter til andre ressurser som finnes i landområdet, skal regjeringene etablere eller opprettholde prosedyrer for konsultasjon med vedkommende folk, med sikte på å fastslå om

og i hvilken grad deres interesser kan bli skadelidende, før det iverksettes eller gis tillatelse til noen form for undersøkelse etter eller utnyttelse av slike ressurser i deres landområder. Når det er mulig, skal vedkommende folk ha del i nytteverdien av slik virksomhet, og skal tilkjennes rimelig erstatning for enhver skade de måtte lide som følge av slik virksomhet”.

Artikkel 39 (regulerer oppsigelse)

1. “En medlemsstat som har ratifisert denne konvensjon kan når ti år er gått fra den dato da konvensjonen trådte i kraft oppsi den ved å sende melding om dette til generaldirektøren for Det internasjonale arbeidsbyrå til registrering. Slik oppsigelse trer ikke i kraft før ett år etter at den er blitt registrert.

2. Enhver medlemsstat som har ratifisert denne konvensjon, og som ikke innen ett år etter utgangen av den ti årsperiode som er nevnt i foregående punkt, gjør bruk av den oppsigelsesrett som er fastsatt i denne artikkel, er bundet for ytterligere ti år, og kan deretter oppsi denne konvensjon ved utgangen av hver ti årsperiode på de vilkår som er fastsatt i denne artikkel.”

FNs urfolkserklæring fra 2007:

<https://www.regjeringen.no/contentassets/2f5020ef4d66492fa54148d46981d23a/fns-erklaring-om-urfolks-rettigheter.docx.pdf>

FNs generalforsamling vedtok 13. september 2007 en felles urfolkserklæring, utarbeidet i en prosess med tett samarbeid mellom stater og ulike urfolksgrupper. Erklæringen legger viktige føringer i det videre arbeidet for å forstå hvilke rettigheter urfolk har, men er likevel ikke et folkerettslig bindende dokument. Den har bestemmelser både når det gjelder grunnleggende behov som mat, helse og utdanning, i tillegg til bestemmelser om bruk av tradisjonelle ressurser og landområder.

Norske myndigheter har deltatt aktivt i arbeidet med urfolkserklæringen siden oppstarten i 1984. Regjeringens mål har vært en erklæring som kan bidra til et styrket rettslig vern for verdens urfolk. I arbeidet har regjeringen hatt et nært samarbeid med Sametinget som hele tiden har vært representert i den norske delegasjonen til forhandlingene i FN om urfolkserklæringen.

Verdenskonferansen for urfolk:

Ble avholdt i New York 22. og 23. september 2014, vedtok enstemmig et ambisiøst sluttdokument, hvor statene forplikter seg til å fremme urfolks rettigheter. Se dokument her: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/konferanse-urfolk/id2001925/>

Sluttdokumentet er politisk forpliktende, men det er ikke et folkerettslig bindende dokument. Dokumentet anses ikke å gå lengre enn urfolkserklæringen når det gjelder forpliktelser for Norge. Norges folkerettslige forpliktelser på urfolksområdet følger i hovedsak av ILO-konvensjon nr.169 og art. 27 i FN konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.